

Sygn. akt I UK 82/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 27 lipca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Jerzy Kwaśniewski

w sprawie z odwołania H. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 lipca 2012 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 11 października 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. wyrokiem z dnia 12 maja 2011 r. oddalił odwołanie wniesione przez ubezpieczonego H. C. od

decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 lutego 2011 r., odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony H. C., urodzony w dniu 7 listopada 1950 r., był w okresie od dnia 7 października 1968 r. do 30 kwietnia 1975 r. zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Kopalniach Odkrywkowych Surowców Drogowych S.A. na stanowisku elektromontera. W trakcie tego zatrudnienia, w okresie od dnia 23 kwietnia 1970 r. do 13 kwietnia 1972 r. ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową, po której zakończeniu zgłosił się do pracy w dniu 12 maja 1972 r., podejmując zatrudnienie na uprzednio zajmowanym stanowisku. Pracodawca wydał ubezpieczonemu świadectwo pracy z dnia 14 grudnia 2006 r. potwierdzające wykonywanie pracy w szczególnych warunkach w ramach tego zatrudnienia w okresie od dnia 7 października 1968 r. do 30 kwietnia 1975 r. W świadectwie tym podano, że ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w górnictwie odkrywkowym przy wydobyciu i przeróbce surowców skalnych na stanowisku elektromontera, wymienionym w wykazie A dział XIV poz. 25 pkt 1 załącznika Nr 1 do zarządzenia Nr 64 Ministra Komunikacji z dnia 29 czerwca 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu komunikacji, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego oraz do wzrostu emerytury lub renty inwalidzkiej. Nadto w okresie od dnia 1 grudnia 1995 r. do 31 grudnia 2010 r. ubezpieczony był zatrudniony w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w M., a w dniu 2 stycznia 2011 r. ponownie podjął zatrudnienie u tego samego pracodawcy. Łącznie wykazał 32 lata, 9 miesięcy i 14 dni stażu pracy, w tym ponad 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Wskazując na powyższe ustalenia faktyczne oraz powołując się na treść art. 32 i art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) Sąd Okręgowy stwierdził, że wcześniejsza emerytura przysługuje ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., będącym pracownikami, którzy w dacie złożenia wniosku o przyznanie emerytury osiągnęli wiek emerytalny wynoszący 60 lat, nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego (albo złożyli wnioski o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku OFE) oraz rozwiązali

stosunek pracy, jeśli na dzień 1 stycznia 1999 r. posiadają zatrudnienie wynoszące co najmniej 25 lat (dla mężczyzn) oraz udowodnili 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Tymczasem ubezpieczony nie spełnił jednego z powyższych warunków w postaci rozwiązania stosunku pracy. W dniu 17 lutego 2011 r., czyli dacie wydania decyzji, a była to w ocenie Sądu Okręgowego miarodajna chwila, nadal pozostawał bowiem w zatrudnieniu. W konsekwencji decyzja odmawiająca ubezpieczonemu prawa do emerytury była prawidłowa.

Na marginesie Sąd Okręgowy zauważył jednak, że ubezpieczony słusznie domagał się zaliczenia do jego stażu pracy w szczególnych warunkach okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej w okresie od dnia 23 kwietnia 1970 r. do 13 kwietnia 1972 r., przypadającym pomiędzy okresami świadczenia pracy w szczególnych warunkach na stanowisku elektromontera. W tym względzie Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 124 ust. 1 oraz art. 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (tekst jedn.: Dz. U. z 1963 r. Nr 20 poz. 108) obowiązującej do dnia 29 listopada 1967 r., a także na późniejszą regulację zawartą w art. 106 ust. 1 i art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 44 poz. 220) - w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 1975 r., w związku z § 2 ust. 1 i § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz. U. Nr 44 poz. 318 ze zm.). Sąd Okręgowy podkreślił, że w przepisach tych wyraźnie wskazano, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie w terminie i na zasadach wyżej omówionych zalicza się czas odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień: „uzależnionych od ilości lat pracy albo od ciągłości pracy w danym zawodzie lub służbie bądź w szczególnych warunkach, od których zależy nabycie tych uprawnień” (art. 125 cytowanej ustawy) oraz odpowiednio „związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie” (§ 5 ust. 1 powołanego rozporządzenia). Doprowadziło to Sąd Okręgowy do uznania, iż okres odbytej czynnej (zasadniczej) służby wojskowej przez pracownika zatrudnionego poprzednio w szczególnych warunkach pracy, który po zakończeniu tej służby zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia, traktuje

się tak samo, jak wykonywanie takiej pracy. Skoro zaś okres ten podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w szczególnych warunkach, to uwzględnia się go także do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym przyznawanej na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Apelację od wyroku sądu pierwszej instancji wywiódł ubezpieczony H. C., zaskarżając go w całości. Zarzucił naruszenie art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.), poprzez bezpodstawne przyjęcie, że nie spełnił on przesłanki wymaganej dla nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, bowiem w dacie wydania decyzji przez organ rentowy pozostawał w zatrudnieniu, w sytuacji, gdy powołany przepis wymaga tylko rozwiązania stosunku pracy, co w jego przypadku miało miejsce z dniem 31 grudnia 2010 r., a dodatkowo w dacie złożenia wniosku o emeryturę nie był pracownikiem. Wskazując na powyższe, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i przyznanie mu prawa do emerytury.

Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja nie zasłużyła na uwzględnienie, albowiem zaskarżony wyrok pomimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu, i wyrokiem z 11 października 2011 r. oddalił apelację.

Sąd drugiej instancji stwierdził wstępnie, iż spór w rozpoznawanej sprawie ogniskował się wokół dwóch kwestii, po pierwsze, czy ubezpieczony H. C. spełnił wymagany art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) warunek do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury w postaci rozwiązania stosunku pracy, a także czy posiada on ponad 15 lat pracy w szczególnych warunkach, a w szczególności czy do tego stażu pracy należało zaliczyć okres odbywania zasadniczej służby wojskowej (od dnia 23 kwietnia 1970 r. do 13 kwietnia 1972 r.) przypadający w trakcie zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny zauważył, że Sąd Okręgowy, rozstrzygając pierwsze zagadnienie, uznał, że rozwiązanie stosunku pracy winno być nastąpić najpóźniej w dacie wydania decyzji w przedmiocie prawa do emerytury. Tymczasem

wnioskodawca H. C. pozostawał w stosunku pracy do dnia 31 grudnia 2010 r., ponowne zatrudnienie podjął z dniem 2 stycznia 2011 r., a tym samym pozostawał w stosunku pracy zarówno na dzień złożenia wniosku o emeryturę (29 grudnia 2010 r.), jak też w dacie wydania zaskarżonej decyzji (17 lutego 2011 r.). Prawidłowo więc organ rentowy, wydając przedmiotową decyzję, jako powód odmowy prawa do emerytury wskazał nieudokumentowanie rozwiązania stosunku pracy.

Dalej sąd drugiej instancji podkreślił, iż przepisy art. 184 w zw. z art. 32 cytowanej ustawy przyznają emeryturę mężczyźnie urodzonemu po dniu 31 grudnia 1948 r. będącym pracownikiem, który osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego (albo złożył wniosek przekazanie środków zgromadzonych na rachunku OFE) oraz rozwiązał stosunek pracy, jeśli na dzień 1 stycznia 1999 r. posiada zatrudnienie wynoszące co najmniej 25 lat oraz udowodnił 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Zatem warunkiem nabycia uprawnień emerytalnych według art. 184 jest spełnienie - odmiennie niż w przypadku powołanych tam przepisów, w tym art. 32 czy art. 46 ustawy o emeryturach i rentach z FUS - wyłącznie przesłanki stażu przed dniem 1 stycznia 1999 r. Brak w treści art. 184 przesłanki końcowej daty spełnienia pozostałych warunków nabycia uprawnień emerytalnych, tj. dożycia wieku emerytalnego i rozwiązania stosunku pracy, powoduje, że ubezpieczeni, którzy w chwili wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS posiadali wymagany okres ubezpieczenia (szczególny i zwykły), mogą realizować prawo do emerytury na starych zasadach, po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w art. 32, art. 33, art. 39 i art. 40 również po dniu 31 grudnia 2008 r. oraz nieprzystąpieniu do OFE i rozwiązaniu stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonych będących pracownikami. Oznacza to, że przesłanka rozwiązania stosunku pracy, podobnie jak warunek osiągnięcia wieku emerytalnego, niezbędne dla nabycia emerytury w obniżonym wieku, mogą nastąpić w dowolnym czasie, ale muszą być spełnione przed ustaleniem prawa do emerytury.

Bezpodstawne było natomiast, zdaniem Sądu Apelacyjnego, przyjęcie przez sąd pierwszej instancji, że do stażu pracy ubezpieczonego w szczególnych warunkach należy zaliczyć okres od dnia 23 kwietnia 1970 r. do 13 kwietnia 1972 r., kiedy odbywał on zasadniczą służbę wojskową przypadającą w trakcie

wykonywania pracy w szczególnych warunkach (na stanowisku elektromontera) zarówno przed rozpoczęciem tej służby jak i po jej zakończeniu. W tym zakresie sąd drugiej instancji przypomniał, że art. 32 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS określa kategorie pracowników, których uważa się za zatrudnionych w szczególnym charakterze dla celów ustalania uprawnień, o których mowa w ust. 1 tego artykułu (co ma odpowiednie zastosowanie do art. 184 tej ustawy), wymieniając w pkt 6 spośród osób odbywających służbę wojskową jedynie żołnierzy zawodowych. Zgodnie z art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach, wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 lutego r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243), Sąd Najwyższy wyjaśnił zaś, że za dotychczasowe przepisy należy uważać przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U z 1983 r. Nr 8 poz. 43) i to wyłącznie w zakresie regulowanym przez ustawę o emeryturach i rentach z FUS, a więc wieku emerytalnego, rodzaju prac lub stanowisk oraz warunków, na jakich osobom wykonującym prace określone w ust. 2 i 3 art. 32 tej ustawy przysługuje prawo do emerytury. Odbywanie zasadniczej służby wojskowej nie zostało objęte ani przepisami rozporządzenia, ani stanowiącymi jego załącznik wykazami. Takie stanowisko wyraził też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08 (OSNP 2010 nr 23-24, poz. 294), stwierdzając wprost, że zakres odesłania z art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie obejmuje możliwości zaliczania na podstawie kiedykolwiek poprzednio obowiązujących przepisów okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach, której definicję dla celów ustalania uprawnień emerytalnych zawiera art. 32 ust. 2 tej ustawy. Sąd pierwszej instancji oparł natomiast swoje rozstrzygnięcie na odnoszącym się do innego stanu prawnego poglądzie wyrażonym przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 (OSNP 2007 nr 7-8, poz. 434), zgodnie z którym, okres zasadniczej służby wojskowej odbytej w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych

warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), jeżeli pracownik w ustawowym terminie zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia. W ocenie Sądu Apelacyjnego, sąd pierwszej instancji pominął jednak istotną okoliczność, że przytoczony wyrok odnosi się do sytuacji regulowanej przez art. 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (tekst jedn.: Dz. U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108), gdy tymczasem ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową w latach 1970-1972, a więc pod rządami ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm.), a zatem mógł do niego znajdować zastosowanie tylko art. 108 tej ostatniej ustawy.

Sąd drugiej instancji podniósł również, że z mocy art. 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym okres służby wojskowej podlegał zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od pracy w szczególnych warunkach, co dotyczyło także uprawnień wynikających z zabezpieczenia społecznego. Natomiast obowiązująca od dnia 29 listopada 1967 r. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony w art. 108 ust. 1 stanowiła jedynie o zaliczaniu okresu odbytej służby wojskowej do wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, przez które należy rozumieć uprawnienia wynikające ze stosunku pracy, a nie z systemu zabezpieczenia społecznego. Pozostawało to również w ścisłym związku ze zmianą stanu prawnego w tym ostatnim zakresie. Z dniem 1 stycznia 1968 r. weszła bowiem w życie ustawa z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, w której w art. 11 ust. 2 zawarty został zamknięty katalog rodzajów prac zaliczonych do pierwszej kategorii zatrudnienia (pracownicy zatrudnieni pod ziemią, w warunkach szkodliwych dla zdrowia, na statkach żeglugi powietrznej, na statkach morskich w żegludze międzynarodowej i w polskim ratownictwie okrętowym, w stoczniach morskich na niektórych stanowiskach pracy bezpośrednio przy budowie i remoncie statków morskich, w charakterze nauczycieli, w zespołach formujących szkło), obejmującej nadto zawodową i nadterminową służbę wojskową (art. 9 ust. 2). Ustawa ta w art. 11 ust.

4 udzielała Radzie Ministrów upoważnienia do określenia w drodze rozporządzenia, jakie prace wykonywane przez pracowników wymienionych w ust. 2 tego artykułu uzasadniają zaliczenie do pierwszej kategorii zatrudnienia, oraz do określenia warunków wymaganych do uzyskania emerytury lub renty inwalidzkiej dla pracowników tej kategorii. W tym więc tylko zakresie zachowały moc przepisy powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r., wydanego na podstawie zawartej w art. 10 ust. 2 dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. delegacji do określenia rodzaju prac objętych I kategorią oraz warunków zaliczania pracowników do tej kategorii. Co prawda w myśl art. 127 ust. 3 ustawy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie, przepisy wydane na podstawie dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. zachowały moc, jednakże ze zmianami wynikającymi z ustawy. Oznacza to, że § 5 rozporządzenia z dnia 10 września 1956 r., określający warunki zaliczania do okresu zatrudnienia w I kategorii między innymi okresu służby wojskowej, utracił moc. W konsekwencji, w obowiązującym po dniu 31 grudnia 1967 r. stanie prawnym brak było przepisu zezwalającego na zaliczenie okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy nabycie prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym.

Natomiast bez zaliczenia do stażu pracy wnioskodawcy w szczególnych warunkach spornego okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej przypadającego w trakcie świadczenia pracy w szczególnych warunkach w okresie od dnia 23 kwietnia 1970 r. do 13 kwietnia 1972 r. - wnioskodawca posiada jedynie 14 lat, 6 miesięcy i 7 dni pracy w szczególnych warunkach, a nie jak tego wymaga art. 184 w zw. z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ponad 15 lat. W konsekwencji prawo do emerytury w obniżonym wieku i tak mu nie przysługuje.

Ubezpieczony H. C. wniósł skargę kasacyjną od przedstawionego wyżej wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego to jest: (-) art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez bezpodstawne przyjęcie, że wnioskodawca nie spełnił przesłanki wymaganej do nabycia prawa do emerytury, gdyż w dacie wydania decyzji pozostawał w

zatrudnieniu, (-) art. 32 wyżej przytoczonej ustawy przez bezpodstawne przyjęcie, że wnioskodawca nie spełnił wymogu w postaci 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W skardze kasacyjnej podniesiono także zarzut naruszenia przepisów postępowania przez „niewwzględnienie, wbrew treści art. 244 k.p.c., że ze świadectw pracy wydanych przez L. C. S.A., oraz Kopalnie Odkrywkowe Surowców Drogowych SA, wynika spełnienie wymogu z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych”.

W opinii autora skargi jest ona uzasadniona, gdyż zachodzi potrzeba wykładni art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ujednoczenia orzecznictwa sądów powszechnych. W sprawie zachodzi potrzeba wykładni prawa oraz usunięcie rozbieżności w orzecznictwie dotyczących wykładni art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W przytoczonym wyroku z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 Sąd Najwyższy zawarł stanowisko korzystne dla ubezpieczonego. Sąd Apelacyjny zajął natomiast stanowisko odwrotne, powołując się na odmienny pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08 (OSNP 2010, Nr 23 - 24, poz. 294).

Powołując się „na podstawy skargi kasacyjnej oraz zarzuty”, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu sformułowanych przez siebie podstaw kasacyjnych podniósł, że nie można zgodzić się z Sądem Apelacyjnym, iż wykładnia art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do przyjęcia, iż okres służby wojskowej wnioskodawcy nie podlega zaliczeniu do pracy w szczególnych warunkach. Sąd Apelacyjny dostrzegł bowiem przepisy obowiązujące w dacie powołania ubezpieczonego do służby wojskowej, ale dokonał ich niedopuszczalnej wykładni, sprzecznej z utrwalonym orzecznictwem.

Jako kolejny argument przemawiający za stanowiskiem ubezpieczonego powołano brzmienie art. 32 ust. 3 pkt 6 ustawy o emeryturach i rentach, zgodnie z

którym za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się, między innymi, żołnierzy zawodowych. Wprawdzie reguła ta, jak przyznaje autor skargi, bezpośrednio nie odnosi się do żołnierzy, którzy odbyli czynną służbę wojskową, ale nie jest ona jego zdaniem prawnie obojętna przy dokonywaniu wykładni przepisów regulujących szczególne uprawnienia pracowników, którzy spełnili publicznoprawny obowiązek zasadniczej służby wojskowej pod rządem przepisów ustawy, jak podano w skardze, o powszechnym obowiązku obrony. Dalej wnoszący skargę powołał się na art. 125 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym, który stanowi, że pracownikowi, który zgłosił się do pracy w terminie określonym w art. 124 ust. 1 zalicza się okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy, między innymi, w szczególnych warunkach, od których zależy nabycie tych uprawnień. Zdaniem skarżącego już wykładnia gramatyczna powołanych unormowań nie powinna nasuwać jakichkolwiek wątpliwości, że okres odbytej czynnej (zasadniczej) służby wojskowej przez pracownika zatrudnionego poprzednio w szczególnych warunkach pracy, który po zakończeniu tej służby zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia, traktuje się tak samo jak wykonywanie takiej pracy, a skoro okres ten podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w szczególnych warunkach, to uwzględnia się go także do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 124 i 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym - tekst jednolity: Dz. U. 1963 r. Nr 20 poz. 108 w związku z art. 32 ustawy emeryturach i rentach).

Odnośnie do wymogów z art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z FUS, autor skargi stwierdził z kolei, że wydaje się, iż Sąd Apelacyjny podziela pogląd, że wystarczy, iż na datę złożenia wniosku wnioskodawca spełnił warunki z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i pozostawał w zatrudnieniu. W każdym razie, zdaniem skarżącego, Sąd Apelacyjny nie przesądził, aby wnioskodawca nie spełnił tych przesłanek.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Zgodzić się należy ze skarżącym, iż zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, polegającym na jego błędnej wykładni i przyjęciu w związku z tym, że okres zasadniczej służby wojskowej odbytej w czasie trwania stosunku pracy, w ramach którego ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach, w okresie obowiązywania ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, nie może zostać zaliczony do okresu pracy w szczególnych warunkach, od którego zależy prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym.

Prezentując takie stanowisko, Sąd Apelacyjny oparł się na poglądzie zaprezentowanym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08 (OSNP 2010, nr 23-24, poz. 294), przytaczając zresztą *in extenso* niemal całe jego prawne uzasadnienie. Wypada dodać, iż analogiczny pogląd zaprezentował Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 11 marca 2009 r., II UK 247/08 (LEX nr 707422) oraz dnia 8 kwietnia 2009 r., II UK 331/08 (LEX nr 707887), stwierdzając tam, że okres zasadniczej służby wojskowej nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury (art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Należy przy tym zauważyć, że punktem wyjścia dla rozważań Sądu Najwyższego w wymienionych wyrokach było, oparte na uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002, nr 10, poz. 243), założenie, że przez przepisy dotychczasowe w rozumieniu art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach należy uważać przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i to wyłącznie w zakresie określenia wieku emerytalnego, rodzaju prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których przysługuje prawo do emerytury. Uwzględniając to założenie, Sąd Najwyższy stwierdził zatem, że zakres wskazanego odesłania nie obejmuje możliwości zaliczania na podstawie kiedykolwiek poprzednio obowiązujących przepisów okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu wykonywania pracy w

szczególnych warunkach, której definicję dla celów ustalania uprawnień emerytalnych zawiera art. 32 ust. 2 ustawy.

Niezależnie od tego Sąd Najwyższy uznał, że obowiązująca od dnia 29 listopada 1967 r. ustawa o powszechnym obowiązku obrony w art. 108 ust. 1 stanowiła jedynie o zaliczaniu okresu odbytej służby wojskowej do wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, przez które należy rozumieć uprawnienia wynikające ze stosunku pracy, a nie z systemu ubezpieczeń społecznych. Uprawnień do zaliczania okresu odbytej służby wojskowej do okresu pracy zaliczanych (w tamtym czasie) do pierwszej kategorii zatrudnienia nie dawały również przepisy obowiązującej od dnia 1 stycznia 1968 r. ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 ze zm.).

Wynikająca z powołanych wyżej wyroków Sądu Najwyższego kategoryczna teza, iż okres zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania ustawy z dnia 29 listopada 1967 r. ustawy o powszechnym obowiązku obrony nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury sformułowane, nie utrwaliła się jednak w judykaturze Sądu Najwyższego. W najnowszym orzecznictwie doszło bowiem do jej przynajmniej częściowego przełamania w odniesieniu do tych przypadków, w których kwestię sporną stanowiła możliwość zaliczenia odbytej zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach tym ubezpieczonym, których praca była zaliczana do I kategorii zatrudnienia. Przykładami takiego orzecznictwa mogą być wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 215/09 (OSNP 2011, nr 15-16, poz. 219) oraz II UK 219/09 (LEX nr 500248), a także z dnia 7 grudnia 2010 r., I UK 203/10 (LEX nr 786370) i z dnia 12 kwietnia 2012 r., I UK 347/11 (niepublikowany). W pierwszym z powołanych wyroków Sąd Najwyższy wyjaśnił zaś, że żołnierz zasadniczej służby wojskowej, któremu na podstawie § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 39, poz. 176, ze zm.) zaliczono służbę wojskową do zatrudnienia w pierwszej kategorii zatrudnienia i który następnie na mocy § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 13, poz. 86 ze

zm.) zachował to uprawnienie, ma prawo do zaliczenia tej służby jako okresu pracy w szczególnych warunkach na podstawie § 19 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w związku z art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Uzasadniając takie właśnie stanowisko, Sąd Najwyższy stwierdził, iż w spornym – w tej sprawie – okresie, a więc analogicznie, jak w obecnie rozpoznawanej sprawie, obowiązywała ustawa z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 ze zm.) oraz zachowujące swoją moc na podstawie art. 127 ust. 3 tej ustawy rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 39, poz. 176, ze zm.), stanowiące akt wykonawczy do dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. Nr 23, poz. 97 ze zm.). Powołany przepis art. 127 ust. 3 stanowił, że do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie obowiązują przepisy wydane na podstawie dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, ze zmianami wynikającymi z ustawy. Zgodnie z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. okresy wymienione w art. 8 dekretu zalicza się do wymaganych okresów zatrudnienia tak jak zatrudnienie w II kategorii, z wyjątkiem tych okresów służby wojskowej, które w myśl obowiązujących przepisów podlegają zaliczeniu do I kategorii zatrudnienia. Jeżeli jednak pracownik bezpośrednio przed okresami wymienionymi w art. 8 dekretu wykonywał zatrudnienie w I kategorii, okresy te zalicza się tak jak zatrudnienie w I kategorii zatrudnienia. Kwestie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia regulował w dekrecie z dnia 25 czerwca 1954 r. art. 10 ust. 1 ustalający dwie kategorie zatrudnienia pracowników: (1) I kategorię - obejmującą pracowników zatrudnionych pod ziemią, na statkach morskich w żegludze międzynarodowej i na statkach żeglugi powietrznej, nauczycieli podlegających przepisom ustawy z dnia 27 kwietnia 1956 r. o prawach i obowiązkach nauczycieli (Dz. U. Nr 12, poz. 63) oraz pracowników zatrudnionych w warunkach szkodliwych dla zdrowia, (2) II

kategorię-obejmującą wszystkich pozostałych pracowników. Zgodnie natomiast z art. 11 ust. 1 i 2 ustawy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym i ich rodzin pierwsza kategoria zatrudnienia obejmowała pracowników zatrudnionych: (1) pod ziemią, (2) w warunkach szkodliwych dla zdrowia, (3) na statkach żeglugi powietrznej, (4) na statkach morskich w żegludzie międzynarodowej i w polskim ratownictwie okrętowym, (5) w stocznich morskich na niektórych stanowiskach pracy bezpośrednio przy budowie i remoncie statków morskich, (6) w charakterze nauczycieli podlegających przepisom ustawy z dnia 27 kwietnia 1956 r. o prawach i obowiązkach nauczycieli (Dz. U. Nr 12, poz. 63), (7) w zespołach formujących szkło. W myśl jego ust. 3 druga kategoria zatrudnienia obejmowała pracowników niewymienionych w ust. 2. Porównując oba te przepisy, dostrzec można jedną różnicę, w drugim z nich rozszerzono katalog prac zaliczonych do pierwszej kategorii. Jeśli zaś chodzi o delegację ustawową zawartą w art. 10 ust. 2 dekretu z 1954 r. i następnie w art. 11 ust. 4 ustawy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, to uległa ona zawężeniu. Z treści tego pierwszego przepisu wynika, że Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia rodzaje prac objętych I kategorią oraz warunki zaliczania pracowników do I kategorii zatrudnienia, z drugiego zaś, że Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia, jakie prace wykonywane przez pracowników wymienionych w ust. 2 pkt 1-6 uzasadniają zaliczenie do pierwszej kategorii zatrudnienia oraz warunki wymagane do uzyskania emerytury lub renty inwalidzkiej dla pracowników pierwszej kategorii zatrudnienia. Z językowej wykładni obu tych przepisów można zatem przyjąć, że w pierwszym przypadku delegacja ustawowa dotyczyła określenia „rodzajów prac” i „warunków zaliczania pracowników do I kategorii zatrudnienia”, w drugim zaś jedynie określenia „rodzajów prac”, co nie pozwalałoby materiały pozaustawową obejmować innych kwestii. Jednak ta zmiana ustawowa nie uzasadnia odmowy dalszego stosowania § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. Ustawowe upoważnienie Rady Ministrów wynikające z art. 11 ust. 4 ustawy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin dotyczy ustalenia prac uzasadniających zaliczenie do pierwszej kategorii zatrudnienia - wykonywanych przez „pracowników wymienionych” w art. 11 ust. 2 pkt 1-6 tej ustawy, a więc pracowników zatrudnionych pod ziemią, w warunkach

szkodliwych dla zdrowia, na statkach żeglugi powietrznej, na statkach morskich w żegludze międzynarodowej i w polskim ratownictwie okrętowym, w stoczniach morskich na niektórych stanowiskach pracy bezpośrednio przy budowie i remoncie statków morskich, w charakterze nauczycieli. W świetle art. 108 ust. 1 obowiązującej od 29 listopada 1967 r. ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm.) - w brzmieniu pierwotnym, obowiązującym do 31 grudnia 1974 r., czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Wydane na podstawie, między innymi, art. 108 ust. 4 powyższej ustawy rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz. U. Nr 44, poz. 318 ze zm.) regulowało w sposób szczegółowy uprawnienia żołnierza, który w terminie 30 dni po zwolnieniu ze służby zgłosił powrót do zakładu pracy i w wyniku tego podjął w nim zatrudnienie. W myśl w § 5 ust. 1 tego rozporządzenia żołnierzowi wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przepisów tych wynika, że - pod warunkiem w nich wskazanym - okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem zatrudnienia na takich samych warunkach, jak przed powołaniem do tej służby. Jeśli było to zatrudnienie wymienione w art. 11 ust. 2 pkt 1-6 ustawy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, to również okres służby wojskowej uważany był za takie samo zatrudnienie, a żołnierz był traktowany jak pracownik wykonujący pracę wymienioną w powołanym przepisie. Innymi słowy, żołnierz zasadniczej służby wojskowej był pracownikiem wykonującym zatrudnienie wymienione w tych przepisach, jeśli zatrudnienie to wykonywał przed powołaniem do służby i do zatrudnienia tego powrócił po jej zakończeniu w określonym terminie. Stąd też Rada Ministrów upoważniona była do zajęcia stanowiska odnośnie do obytej zasadniczej służby wojskowej i

odpowiedniego jej zakwalifikowania do zatrudnienia w pierwszej kategorii w rozumieniu art. 11 ust. 2. W konsekwencji przepis § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. nadal mieścił się w zakresie ustawowego upoważnienia. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy nie podzielił stanowiska wyrażonego w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2009 r., II UK 247/08, z którego wynika, że § 5 rozporządzenia z dnia 10 września 1956 r., określający warunki zaliczania do okresu zatrudnienia w I kategorii między innymi okresu służby wojskowej, utracił moc po dniu 31 grudnia 1967 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Odnosząc się natomiast do kwestii, jak rozumieć użyte w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej sformułowanie „na podstawie przepisów dotychczasowych”, Sąd Najwyższy w omawianym wyroku przypomniał, że w uchwale składu siedmiu sędziów z 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243) Sąd Najwyższy przyjął, iż za przepisy dotychczasowe należy uważać przepisy powołanego rozporządzenia Rady Ministrów wydanego na podstawie upoważnienia zawartego w art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Ustawa ta utraciła moc na podstawie art. 195 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i z dniem wejścia w życie tej ostatniej ustawy - 1 stycznia 1999 r. - odpadła wskazana wyżej delegacja ustawowa dla Rady Ministrów. Ustawa o emeryturach i rentach nie zawiera analogicznego upoważnienia, zatem przepis art. 194 stanowiący, że do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie pozostają w mocy przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustaw dotychczasowych, nie jest podstawą prawną zachowania mocy obowiązującej powołanego rozporządzenia. Zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy odesłanie do przepisów dotychczasowych, sankcjonujących obowiązywanie rozporządzenia, można odnosić tylko do tych przepisów rozporządzenia, które regulują materię określoną w przepisie ustawy, a więc wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk, oraz warunki, na jakich osobom wykonującym te prace przysługuje prawo do emerytury. Zachowały zatem moc przepisy § 4-8a określające wiek emerytalny i okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach pracowników wykonujących prace wyszczególnione w

wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, przepisy § 9-15 określające wiek emerytalny i warunki przechodzenia na emeryturę osób zatrudnionych w szczególnym charakterze, a ponadto przepis § 3 określający ogólny wymagany okres zatrudnienia oraz przepis § 2 ust. 1 stanowiący, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Nie sposób jednak uznać, że w uchwale tej wykluczono obowiązywanie § 19 ust. 2 rozporządzenia. Po pierwsze, brak w argumentacji uchwały jakiegokolwiek odniesienia się do tego przepisu, podobnie jak zresztą do ust. 1 § 19, a przecież nie ma wątpliwości, że ten ostatni przepis, stanowiąc, że przy ustalaniu okresów pracy, o których mowa w § 2, uwzględnia się również okresy takiej pracy (służby), wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, również wchodzi w materię objętą przepisem art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Po drugie i najistotniejsze, również i ust. 2 § 19 odnosi się do ustawowego odesłania. Poprzez zagwarantowanie zachowania dotychczasowych uprawnień rozszerza katalog prac wykonywanych w szczególnych warunkach, o których mowa w § 4. Innymi słowy, jest to przepis, który wskazuje rodzaje prac uznawanych za prace w szczególnych warunkach (oprócz tych wymienionych w wykazach A i B) i są nimi prace dotychczas zaliczone do I kategorii zatrudnienia.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę w pełni aprobuje przedstawione wyżej aktualne poglądy wynikające z wyroku z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 215/09 (oraz pozostałych powołanych obok niego wyroków). Jest też zdania, że przedstawioną w tych wyrokach argumentację mogą i powinny wspierać silne argumenty wynikającej z prokonstytucyjnej i aksjologicznej wykładni omawianych przepisów. W tym aspekcie warto podtrzymać poglądy zaprezentowane w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 (OSNP 2007, nr 7-8, poz. 108), w którym trafnie wywiedziono, że obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona ojczyzny, a zakres obowiązku służby wojskowej określa ustawa (art. 85 ust. 1 i 2 Konstytucji RP). Konstytucyjna zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości

społecznej (art. 2 Konstytucji), zasada równości wobec prawa i zakaz dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji), wymuszają więc na gruncie Konstytucji, będącej najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 Konstytucji), ustanawianie takich regulacji ustawowych lub dokonywanie wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które wykluczają jakiegokolwiek pokrzywdzenie z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony ojczyzny.

Przenosząc przedstawione rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy, Sąd Najwyższy stoi zatem na stanowisku, że o ile praca wykonywana przez ubezpieczonego w latach 1968 – 1975 była pracą zaliczaną według wówczas obowiązujących przepisów do pierwszej kategorii zatrudnienia (kwestia ta nie była wszakże przedmiotem ustaleń sądów *meriti*), to – wbrew odmiennemu pogładowi sądu drugiej instancji – przypadający w czasie tego zatrudnienia okres odbytej przez niego zasadniczej służby wojskowej od dnia 23 kwietnia 1970 r. do dnia 13 kwietnia 1972 r. winien zostać zaliczony do okresu pracy w szczególnych warunkach, od którego zależy nabycie prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach. W tym kontekście sformułowany w skardze zarzut naruszenia art. 32 ustawy emerytalnej należy więc uznać za usprawiedliwiony.

Nie oznacza to jednak, że wnioski skargi kasacyjnej zasługują na uwzględnienie. Ustawowe przesłanki prawa do emerytury muszą być spełnione łącznie, wobec czego niespełnienie choćby jednego z nich zawsze będzie powodować odmowę przyznania prawa do tego świadczenia. W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy przedmiotem sporu jest zaś nie tylko to, czy ubezpieczony legitymuje się wymaganym okresem pracy w szczególnych warunkach, ale także to, czy rozwiązał stosunek pracy łączący go z pracodawcą, u którego był zatrudniony bezpośrednio przed wystąpieniem do organu rentowego z wnioskiem o emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym, na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu, ubezpieczony urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. w dniu 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat – dla kobiet i 65 lat – dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (ust. 1).

Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy – w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem.

Wykładnia wskazanego we wniosku ubezpieczonego art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych była już przedmiotem orzecznictwa Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu wyroku z dnia 18 lipca 2007 r., I UK 62/07 (OSNP 2008, nr 17-18, poz. 269) Sąd Najwyższy, zasadniczo zajmując się interpretacją tego przepisu w innym kontekście niż wskazany przez ubezpieczonego w podstawie zaskarżenia, podkreślił wszakże, dzieląc równocześnie analogiczny pogląd zaprezentowany przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 lutego 2007 r., II UZP 14/06 (Monitor Prawa Pracy 2007 nr 4, poz. 213), iż art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (...) nie odsyła w zakresie warunków nabycia (...) prawa do wcześniejszej emerytury do art. 32, jak czyni to art. 46 tej ustawy, lecz ustanawia własne przesłanki nabycia tego prawa, przy czym zgodnie z jego ust. 2 emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. Z kolei wprost w tej kwestii wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07 (LEX nr 621798), stwierdzając w tezie tego wyroku, iż prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS nabywa ubezpieczony, który na dzień wejścia ustawy w życie spełnił określone w niej wymogi stażowe, a po tej dacie osiągnął wymagany wiek, niezależnie od tego, czy w chwili osiągnięcia tego wieku wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub był pracownikiem

wykonującym inną pracę, czy też pozostawał w zatrudnieniu na innej podstawie niż stosunek pracy bądź nie pozostawał w jakimkolwiek zatrudnieniu, z tym, że w przypadku pozostawania w stosunku pracy emerytura uzależniona jest od jego rozwiązania. Z kolei w wyroku z dnia 19 kwietnia 2012 r., II UK 190/11 (dotychczas niepublikowanym), Sąd Najwyższy stwierdził, iż nie ma podstaw do przyjęcia, że użyty w art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnego zwrot „rozwiązały stosunek pracy” należy rozumieć szerzej niż nakazuje to wykładnia literalna. Stanowisko, iż ustanowiony w treści art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS warunek rozwiązania stosunku pracy – w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem – stanowi jeden z niezbędnych warunków nabycia prawa do świadczenia na tej podstawie prawnej, jest zatem jednolite i utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Należy dodać, że również ugruntowany jest pogląd (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2010 r., I UK 262/09, LEX nr 585728 oraz powołany wyżej wyrok z dnia 19 kwietnia 2012 r., II UK 190/11), że zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, prawo do świadczeń określonych w tej ustawie powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. Wówczas też, na wniosek osoby uprawnionej, organ rentowy wydaje decyzję o przyznaniu prawa (art. 116 i 118 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Niespełnienie przez pracownika wszystkich ustawowych warunków koniecznych do przyznania świadczenia powoduje natomiast wydanie decyzji odmownej. Wydanie takiej decyzji następuje również wtedy, gdy pracownik nie spełnia chociażby jednego z ustawowych warunków niezbędnych do przyznania świadczenia. Dlatego np. nie jest dopuszczalne w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wydanie wyroku ustalającego spełnienie przez ubezpieczonego niektórych warunków wymaganych do nabycia prawa do świadczenia i przyznającego to świadczenie pod warunkiem spełnienia pozostałych warunków w przyszłości. Wypada również dodać, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych postępowanie sądowe jest wszczynane na skutek odwołania wniesionego od decyzji organu rentowego, które zastępuje pozew (z tej przyczyny weryfikacji w tych sprawach doznaje wynikająca z art. 316 § 1 k.p.c. reguła, zgodnie z którą podstawą rozstrzygnięcia roszczenia jest stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, obejmujący również stan

prawny w zakresie prawa materialnego). Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma zatem charakter odwoławczy, a jego przedmiotem jest ocena zgodności z prawem wydanej decyzji. Przyjmuje się więc, iż co do zasady badanie przez są legalności decyzji i orzekanie o niej możliwe jest tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili jej wydania (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999, nr 5, poz. 181, z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005, nr 3, poz. 43; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 152/04, OSNP 2005, nr 17, poz. 273; z dnia 2 lutego 2007 r., III UK 25/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 293, czy też powołany wyżej wyrok z dnia 11 marca 2009 r., II UK 247/08).

Odnosząc te uwagi do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy, wypada zauważyć, że ubezpieczony, jak wynikało z wiążących Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych sądu drugiej instancji (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), pozostawał w stosunku pracy do dnia 31 grudnia 2010 r., ponowne zatrudnienie podjął zaś od dnia 2 stycznia 2011 r., a zatem pozostawał w stosunku pracy, zarówno w dniu złożenia wniosku o emeryturę (29 lutego 2010 r.), jak i w dacie wydania zaskarżonej przez siebie decyzji organu rentowego (17 lutego 2011 r.). W istotnych dla spełnienia warunku rozwiązania stosunku pracy, o którym mowa w art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej, datach posiadał zatem status pracownika, wobec czego należy uznać, iż warunku tego nie spełnił. W szczególności za spełnienie tego warunku nie można bowiem uznać rozwiązania stosunku pracy już po zgłoszeniu wniosku o emeryturę w sytuacji, w której doszło następnie do ponownego nawiązania umowy o pracę z tym samym pracodawcą po trwającej jeden dzień (1 stycznia 2011 r.) przerwie, co powodowało, że w dacie wydania przez organ rentowy decyzji w przedmiocie emerytury ubezpieczony również pozostawał w stosunku pracy. Wbrew odmiennemu stanowisku skarżącego, Sąd Apelacyjny zajął zaś w tej kwestii stanowisko (przesądził je) w taki właśnie sposób, co musi powodować, że postawiony wyrokowi tego Sądu zarzut naruszenia art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach jest nieuzasadniony.

Nieuzasadniony jest także sformułowany w skardze kasacyjnej ubezpieczonego zarzut naruszenia art. 244 k.p.c. W tym zakresie przede wszystkim należy podkreślić, że zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skargę kasacyjną strona

może oprzeć na podstawie naruszenia przepisów postępowania tylko wtedy, gdy uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Zarzutowi naruszenia art. 244 k.p.c. nie towarzyszy natomiast takie stwierdzenie, nie mówiąc już o tym, że nie został on w jakikolwiek sposób uzasadniony. Z tej przyczyny oraz z powodu niewskazania w ramach tego zarzutu jednostki redakcyjnej art. 244 k.p.c., który składa się przecież z dwóch paragrafów, stanowi ponadto uchybienie przepisowi art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna powinna zawierać między innymi przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 9500436).

Niezależnie od wskazanych mankamentów omawiany zarzut jest w oczywisty sposób nieuzasadniony także z tego powodu, iż świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach nie jest dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 § 1 i 2 k.p.c., gdyż podmiot wydający to świadectwo nie jest organem państwowym ani organem wykonującym zadania z zakresu administracji państwowej. Tylko dokumenty wystawione przez te organy stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Natomiast świadectwo traktuje się w postępowaniu sądowym jako dokument prywatny w rozumieniu art. 245 k.p.c., który stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09, LEX nr 518067 oraz z dnia 13 września 2011 r., I UK 107/11, LEX nr 1084700).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarga kasacyjna ubezpieczonego nie zasłużyła na uwzględnienie, albowiem zaskarżone nią orzeczenie sądu drugiej instancji, mimo częściowo błędnego uzasadnienia, odpowiadało prawu. Dlatego, opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji swego wyroku.